

ДУЖАЯ

№ 3 2025

літературно-мистецький
та публіцистичний жур-
нал. Видає Спілка україн-
ських письменників
Словащини, Пряшів.

DUKLA –
literárno-umelecký
a publicistický časopis.
Vydáva Spolok ukrajín-
ských spisovateľov
na Slovensku, Prešov.
IČO: 37874047

Dátum vydania: jún 2025

Realizované s finančnou pod-
porou Fondu na podporu kul-
túry národnostných menšín.

ІВАН ЯЦКАНИН,
головний редактор.

РЕДКОЛЕГІЯ:

ГРИГОРІЙ ГУСЕЙНОВ,
АНАТОЛІЙ КАЧАН,
ВАСИЛЬ ДАЦЕЙ,
СТЕПАН ГОСТИНЯК,
ЯРОСЛАВ ДЖОГАНІК,
ОЛЕКСАНДРА ІГНАТОВИЧ,
МИРОСЛАВ ІЛЮК.

Виходить раз на два місяці.
Передплатна ціна на рік –
3,98 €.

Адреса редакції:
080 01 Prešov,
Ul. Janka Borodáča č. 5

Комп'ютерний набір
NITECH s.r.o., Prešov,

Objednávky na predplatné prijíma každá
pošta a doručovateľ Slovenskej pošty.
Objednávky do zahraničia vybavuje
Slovenská pošta, a.s., Stredisko pred-
platného tlače, Ul. Uzbecká 4, P.O. Box
164,82014 Bratislava 214,

e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk

ISSN 0419-8131

ЗМІСТ

Микола Зеров Добірка віршів	2
Валерій Шевчук Три листки за вікном	7
Іван Горват Людина на вулиці	23
Ярослав Гашек Пригоди бравого вояка Швейка	34
Жан-Поль Сартр Герострат	43
Костянтин Москалець Чорне на чорному	54
Іван Яцканин Увага до пересічної людини	56
Ярина Скуратівська Світ Валерія Шевчука і його світло	58
Олеся Котубей-Геруцька Лідер неокласиків	60
Олег Челяк Непередбачуваний дивак чи комуніст?	66
Григорій Кочур Ярослав Гашек та його роман	68
Сергій Піддубний «Слово про похід Ігорів» відкриває свої таємниці	73
Семен Гришин Поема Джорджа Байрона «Мазепа» і рух до свободи	76
Йосиф Шелепець Милен і Любица Духновича і Žofka a Václav Antona Otmaera	77
Тетяна Ліхтей Василь Густі: «Дякую долі, що у «Відкритому домі» знайшлося місце і для мене»	80
Павло Лопата Не безкорисно вона здійснила безліч зустрічей	84
Анастасія Лабик «Закарпатська журналістика на зламі тисячоліть»	90
Габрієла Ракусова Українці повертаються до Шевченка	93
«Скажи мені правду»	95

Василь Густі:

«Дякую долі, що у «Відкритому домі» знайшлося місце і для мене»

Василь Густі (нар. 1951) – знаний закарпатський поет, есеїст, перекладач, автор десятків поетичних та прозових видань, очільник Народного літературного музею Закарпаття (філіал ЗОХМ ім. Й. Бокшая), дослідник літератури карпатського регіону, зокрема творчості письменників українського пограниччя, а також словацько-українських літературних взаємин. Окрема сторінка в багатогранній діяльності Василя Густі – художній переклад. Зі словацької літератури, до прикладу, він перетлумачив твори поета-романтика Богуша Носака-Незабудова, лірику сучасних авторів Гани Бацигалової, Яна Нагайди, Йозефа Лайкерта, Любомира Олаха, роман Віті Став'ярського «Брудні черевики» та ін. Більш докладно про це та інше – в нашій нинішній розмові.

– Розкажіть про знаковий у дискурсі словацько-українських взаємин проект «Відкритий дім». Хто був його ініціатором, як проходив відбір текстів, перекладачів?

– 1982 р. видавництво «Карпати» в тандемі зі Східнославацьким видавництвом випустило в світ антологію творів словацьких поетів у перекладі українською мовою. На той час я працював редактором редакції художньої літератури видавництва «Карпати», тож на моїх очах, як мовиться, відбувався процес упорядкування, редагування цього унікального видання. Мені пощастило особисто спілкуватися з деякими українськими авторами зі Словаччини, як-от Ілля Галайда, Йосиф Збіглей, Степан Гостиняк, Михайло Дробняк... Ми зустрічалися в Свиднику, Кошицях, Ужгороді. З іншими авторами – словацькомовними й угорськомовними – знайомство відбулося заочно за сприяння наших чудових перекладачів – Юрія Шкробинця, Петра Скунця, Романа Лубківського, Василя Басараба... Завідувач редакції художньої літератури видавництва «Карпати» незабутній Дмитро Михайлович Федака залучив до кола перекладачів і мене, адже знав, що я теж потихеньку перекладаю. Мені доручили перетлумачити поезії Гани Бацигалової і Яна Нагайди. Для мене це була велика радість і велика відповідальність. Тепер, з відстані 43 років, гортаю сторінки цієї, вже раритетної, книжки, й з хвилюванням дякую долі, що у «Відкритому домі» знайшлося місце і для мене. А «дім» умістив такі немале товариство – 32 поетів, 5 перекладачів, двох упорядників, один з яких – Юрай Падо – автор глибоко змістовної передмови.

– Поділіться досвідом співпраці з Йозефом Лайкертом. Чим зацікавив Вас цей автор?

– Колись в УжНУ на кафедрі словацької філології працював лектором Мартин Беніковський зі Словаччини. Я познайомився з ним, і ми потоваришували у творчих справах. Він відкрив для мене надзвичайно цікавого словацького письменника, ав-

тора книг художньої документалістики (літератури факту), історика й педагога Йозефа Лайкерта. Я прочитав його вірші й запалився бажанням перетлумачити їх українською. Чим вони мене вразили? Найперше, своєю метафоричністю. Лаконичністю. Простором для роздумів. Енергетикою. Задушевністю. Це білі вірші, але який струм ритму нуртує в поєднанні слів, рядків, створюючи стихію вірша... Проїшли роки, й за сприяння Дмитра Федаки та Ярослава Феदिшина у видавництві «TIMPANI» вийшла двомовна збірка поезій Йозефа Лайкерта «Дотики душі» (2014).

– Розкажіть про Дні добросусідства. Що це були за акції, як вони проходили, якою була їх мета?

– Дні добросусідства!.. Це по-справжньому благодатні сонячні дні в творчому житті письменників Закарпаття і Пряшівщини! Щороку, на початку травня, творчі люди збиралися на українсько-словацькому кордоні й у безпосередньому, щирому спілкуванні обмінювалися думками, книгами, спогадами, творчими намірами та мріями. Це було у 70-80-ті роки минулого століття. Недремне партійне око пильно стежило, аби ні в чому не переступалася межа дозволеного. Але мудрі люди завжди знайдуть, як обійти перешкоду заради спільної корисної справи. Мені, тоді ще молодому і юному, пощастило побачити живе спілкування наших класиків із Пряшівщини – Федора Іванчова, Михайла Шмайди, Юрія Бачі та багатьох інших із закарпатцями Юрієм Керекешем, Іваном Чендеєм, Петром Скунцем та ін. Результатом зустрічей на Днях добросусідства стали публікації на сторінках «Закарпатської правди», журналів «Дукля», «Дружно вперед», поява унікальної антології малої прози Закарпаття словацькою «SLNKO NAD KARPATMI» (1985), яку впорядкував Василь Поп, мені ж пощастило бути співукладачем. А в 1990 році вийшов збірник оповідань письменників Закарпаття й українських письменників Східної Словаччини під поетичною назвою «Веселка Карпат». У ньому, поряд із старійшинами в жанрі прози, представлені й письменники молодшої генерації. Завдяки упорядникам – Дмитрові Федаці та Іванові Яцканину, – бачимо, як потужно заявили про себе на зламі століть (і тисячоліть) Василь Дачей, Мирослав Немет, Іван Яцканин, Марія Параска-Мальцовська (Словаччина), а також – Дмитро Кешеля, Петро Ходанич, Андрій Дурунда (Закарпаття). Вийшло чудове «увіковічення» тогочасного літературного процесу, що з плином років стало літературно-історичним фактом наших творчих взаємин.

– Ви стали натхненником проведення на Закарпатті фестивалю «Карпатська ватра». Як визріла така чудова ідея, скільки вже пройшло таких форумів, якими є їх плоди?

– Саме під час Днів добросусідства виникла ідея проведення на Закарпатті міжнародного літературного фестивалю «Карпатська ватра». До її реалізації взявся тодішній голова Закарпатської обласної організації НСПУ Петро Ходанич. Мені ж, як одному з ініціаторів «Карпатської ватри», на той час відповідальному працівнику управління преси, книжкової торгівлі та інформації Закарпатської облдержадміністрації, довелося вирішувати низку організаційних питань. Слід сказати, що всі письменники Закарпаття активно долучилися до підготовчої роботи. Такий захід на Закарпатті проводився вперше. Ініціативу нашої письменницької організації всебічно підтримали обласне керівництво, крайові депутати, кафедра словацької філології, кафедра української літератури філологічного факультету УжНУ, Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потушняка, громадсько-культурні осередки. Підставили плече й українські письменники, науковці, перекладачі з Пряшева – Іван Яцканин, Валерія Юричкова, Мілан Бобак, Маруся Няхай, Ілля Галайда, Василь Дачей та ін.

У жовтні 2008 року відбувся перший Міжнародний літературний фестиваль «Карпатська ватра». До Ужгорода приїхали письменники з усього Закарпаття, західних областей України – Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької, їх побратими по слову й творчості – українські письменники Словаччини, Польщі, Румунії, Угорщини. Ці фестивальні дні залишили добрий слід і багатий ужинок, а їх учасники висловили побажання, аби цей яскравий почин мав продовження.

У 2010 році «Карпатська Ватра» відбулася вдруге. В ній, крім країн-сусідок, взяли участь і письменники з різних регіонів України. В рамках фестивалю відбулися творчі зустрічі за маршрутом «Ужгород – Мукачево – Іршава – Свалява».

Основними подіями «Карпатської ватри – 2012» було відзначення двох ювілейних дат наших Шевченківських лауреатів – 90-річчя Івана Чендея і 70-річчя Петра Скунця. Море теплих слів було сказано про цих обдарованих подвижників нашого краю! Свої родзинки, свої особливості мала й «Карпатська ватра – 2016». Цей форум пройшов у рамках відзначення 25-річчя Незалежності України та 70-річчя Закарпатської обласної організації НСП України. Його добрим знаком, окрім іншого, стало проведення круглого столу на тему: «Творча співпраця українських письменників прикордонних областей в контексті всеукраїнського літературного процесу». Захід відбувся в Народному літературному музеї Закарпаття. Приємний спогад залишився, зокрема, й від висадки кількох десятків дерев рідкісних порід на Шевченківській алеї поблизу Ужгорода, яка була закладена до 200-річчя Тараса Шевченка письменниками Закарпаття і працівниками Ужгородського держлісгоспу.

«Карпатська ватра – 2018» була присвячена Дню української писемності та мови. Його проведення відбулося в рамках урочистостей, які ініціювало в краї Міністерство культури України. Окрасою фестивалю стала обсяжна книжкова виставка «Літературне добросусідство в сядві «Карпатської ватри», на якій було репрезентовано твори українських письменників Словаччини, Польщі, Румунії, Угорщини, майстрів художнього слова Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької, інших областей України; видання перекладацької серії «Між Карпатами і Татрами»; низку збірників, колективних видань, які з'явилися завдяки благодатному вогнику «Карпатської ватри». Й дуже важливо, що досвід проведення п'яти таких фестивалів збережено завдяки збірнику, що вийшов у рік 30-річчя незалежності України і 75-ліття Закарпатської обласної організації НСП України: йдеться про книгу під промовистою назвою «Зоря Шевченка над Карпатами» (упорядники Василь Густі та Олександра Ігнатівич). У вступній частині тут подано хроніку цих форумів. Видання є своєрідною антологією творів поетів Карпатського регіону, присвячених Т. Шевченку від 20-х років минулого століття до теперішніх днів. Збагатили книжку фотоматеріали з фіксацією подій усіх п'яти фестивалів «Карпатської ватри». Отже, досвід, доробок є. Залишається все це зберегти, вдосконалюючи й примножуючи.

– Ви активно перекладаєте, серед інших літератур – і зі словацької. Розкажіть про роботу над романом Віті Став'ярського «Брудні черевики». Про що цей твір і з якими проблемними моментами зустрілися у процесі перекладу?

Роман Віті Став'ярського «Брудні черевики» – щаслива і приємна випадковість у моєму житті. Цей твір мені також запропонував перекласти Мартин Беніковський. Мене захопила стихія життя ромів у Словаччині. Вона така схожа з життєвим виром ромів на Закарпатті, зокрема в моєму рідному селі Королево. Іноді жартома його називають циганською столицею. Цунамі 90-х років ХХ століття пронеслося суспільно-політичним життям, відобразилося на долі кожної людини. В боротьбі за існування красивостей і задоволення немає. Особливо серед знедолених верств

населення, якими, поряд з іншими етносами, є і роми. В тій битві, де не діють, здавалося б, жодні правила співжиття, проявляються і благородні риси людської душі. В «Брудних черевиках» Вітьо Став'ярський зумів це показати переконливо, талановито. З превеликим задоволенням я переклав цей роман українською і мав неабияку радість, коли на його презентацію у філіалі ЗОХМ ім. Й. Бокшая «Народний літературний музей Закарпаття» прийшли письменники, журналісти, студенти, молодь, представники національно-культурних товариств ромів, які діють в Ужгороді. Завітали на цю неординарну подію й тодішній Генеральний консул Словацької Республіки в Ужгороді Янка Бур'янова, ну й, що особливо приємно, сам автор Вітьо Став'ярський.

– Ви співпрацюєте з науковцями Ужгородського національного університету, на гостьових лекціях та творчих зустрічах ділитеся своїм досвідом у царині художнього перекладу. Ваші зразки перекладів входять до навчальних посібників. Берете також участь у міжнародних конференціях з проблем українсько-словацьких взаємин... А чим цінною є така співпраця особисто для Вас?

Співпраця з науковцями УжНУ – важлива й необхідна не лише для мене особисто, але й для всієї письменницької організації. Пам'ятаю, скільки корисного можна було почерпнути в спілкуванні з Василем Чумаком, Василем Марком, Василем Німчуком, Наталією Вигодованець, Лідією Голомб, Василем Микитасем...

Я щиро вдячний науковцям сьогоднішнім, з якими пощастило спілкуватися, працювати, ділитися творчими задумами. Завдяки їм проводяться творчі зустрічі письменників зі студентами, наукові, читачькі конференції. Як добре, що традиції попередників успішно продовжують відомі науковці-члени НСП України – Надія Ференц, Олександра Ігнатівич, Іван Зимомря та інші, а також їх колеги з УжНУ – Микола Палінчак, Наталія Петріца, Оксана Кузьма, Галина Шкурко...

– Ви є автором серії «Між Карпатами і Татрами». На її сторінках словацькою вийшла Ваша чудова поезія в мистецькому перетлумаченні Валерії Юричкової, але й Ви тут презентувалися як перекладач віршів словака Любомира Олаха. Поділіться враженнями від цих ініціатив у Вашому доробку.

Мені неймовірно пощастило бути причетним до серії «Між Карпатами і Татрами». Для мене велика честь, що ще в першому випуску в 2001 році на його сторінках з'явилися мої поезії в словацькому перекладі студентів-словаків УжНУ. Далі мої твори перетлумачила словацькою дослідниця з Пряшева Валерія Юричкова. Ви знаєте, це перекладачка від Бога! Як неперевершено зуміла вона донести до словацького читача поезії Дмитра Креміня, Петра Скунца, Зореслава, Василя Герасим'юка, Ярослави Павличко та багатьох інших поетів із різних куточків України! Неспроста їй єдиний із зарубіжних авторів присуджено обласну премію ім. Федора Потушняка в галузі художнього перекладу. Найбільшу добірку моїх віршів у перекладі Валерії Юричкової вміщено в 37-му випуску «Між Карпатами і Татрами» (2023); крім моїх текстів, там знайшлося місце й поезії відомого словацького поета Любомира Олаха в моєму перетлумаченні українською. Це настільки самобутній поет, що прочитавши (або почувши) хоча б один його вірш, одразу виникає спокуса перекласти цей текст і для українського читача. Така привабливість, дивовижна притягальність – річ рідкісна й унікальна. Творам Любомира Олаха вона притаманна сповна:

Коли з радіо лине блюз,
маю бажання чомусь
втекти десь подалі від світу,
там виплакати в руки жіночі,
які тебе втішать, а потім

любити жінку оту – усю усеньку,
запиваючи джином,
пізнавши її ласку,
зняти з обличчя маску,
шукати дорогу додому,
і все це, зізнаюся, тому, що з радіо лине блюз,
й відірватись від нього несила чомусь...

– Ви постійно на зв'язку з мистецькою елітою Пряшівщини... У чому полягають ці творчі взаємодії?

Творча співпраця з мистецькою елітою Пряшівщини дає свої добрі плоди. Приємно, що вони, ці плоди, потрібні не лише нам, письменникам, але й широкому читацькому загалу. Нам завжди є про що поговорити, є над чим спільно працювати.

Тому видиться, що коли настануть кращі часи й запанує мир, знову покличуть нас до себе «Карпатська ватра» в Ужгороді, «Дні української культури» в Свиднику, книжковий фестиваль «Українська книжка» в Пряшеві... З думками і мріями про це штовхаємо свій творчий віз і продовжуємо вершити свою високу місію...

Розмовляла Тетяна ЛІХТЕЙ.

Не безкорисно вона здійснила безліч зустрічей **(У століття від дня народження Зої Когут)**

Після закінчення Другої світової війни незавидна доля порозносила і порозкидала українців по всьому світі. Спершу вони опинилися у всяких таборах для переміщених осіб у Австрії, Німеччині, Італії, Бельгії, Великій Британії та деінде. Біля 80 таборів були заселені переважно українцями у таких містах Західної Європи: Зальцбург, Авґсбург, Регенсбург, Карльсфельд, Бреґенц, Баден-Баден, Лянґенарґен, Берхтесгаден, Мюнхен, Гентінґен, Ашаффенбург, Ділінґен, Ґайденау, Реміні та ряду інших, в яких розвинулося масштабне громадське, політичне, релігійне та культурно-освітнє життя. У місті Фрайбург, поблизу кордонів Швейцарії та Франції, 1943 року зупинилася молода, 18-річна Зоя Ніконенко, у монастирі. З допомогою німецького єпископа, що доглядав за українськими студентами, Зоя з 1946 р. почала навчання на філологічному факультеті місцевого університету. Студенткою заприятелювала з Льогином Когутом з Борислава, що навчався на медичному факультеті. Незабаром, 1948-го, молоді одружилися. З приблизно 250-тисячної кількості українських таборян та ліквідацією таборів вони почали залишати їх і виїжджати в Америку, Канаду, Аргентину, Бразилію та інші держави світу. Не закінчивши трирічні студії, 1949 р. Зоя з чоловіком вирішили переїхати до далекої зеленої Австралії, що складається із шести стейтів. Подружжя опинилося в одному з них під назвою Вікторія. Там, на постійно, вони замешкали в місті Мельбурн, де невдовзі народився їхній син Богуслав. На різних роботах, що дали подружжю деякі фінансові прибутки, придбали власний будинок. У ньому, над тихою річечкою, біля зелених лук, Зоя чогось не дуже знаходила затишшя, пригнічувала чужина і незнайоме навколишнє людьми оточення і середовище. Але праця диктора на українських передачах у Мельбурні приносила Зої Миколаївні радісної втіхи та душевного задоволення, а